

Бабчук Ю. М.,
доктор філософії PhD, старший викладач,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського;

Чадюк Г. Ф.,
майстер виробничого навчання,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського;

РІЗНОВЕКТОРНІСТЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ДИЗАЙНУ

У найширшому сенсі дослідження дизайну означають як людську діяльність, що розвивається та відображається у всіх дисциплінах дизайну, так і спосіб мислення і дій, що мають специфічну методологію. Дослідження дизайну дозволяє створити сукупність знань, заснованих на спостереженнях і міркуваннях. Відмінною рисою дизайнерських досліджень є те, що вони мають подвійну мету. З одного боку, дослідження дизайну прагнуть дати розуміння й теоретичне пояснення всіх явищ, пов'язаних із дизайном. Тобто дослідження дизайну сприяє універсальному розумінню питань і проблем, що відносяться до різних дисциплін дизайну. З іншого боку, дослідження дизайну сприяють вирішенню проблем і надають інструменти й методи для практичної діяльності з проектування. Ця двоїстість породжує безліч методологічних питань, які призводять до суперечок про природу, зміст і структуру дизайнерських знань, а також про належні методологічні стратегії та методи дослідження.

Не викликає заперечень, що в проектуванні та розробці нових артефактів наукові знання є незамінним засобом вирішення проблем. Отже, дизайн нерозривно пов'язаний з наукою і потребує перенесення наукових знань у практику дизайну [6]. У цілому нині дисциплінарні знання, отримані в результаті фундаментальних досліджень, передаються прикладним наукам. Потім ці орієнтовані програми знання використовуються в технологічних

інноваціях, і, нарешті, після розширення ноу-хау і технічної інформації вони формують основу для розробки дизайнерських продуктів.

Деякі науковці стверджують, що проектні дослідження можна пояснити за допомогою традиційних фундаментальних, прикладних і операційних категорій наукових досліджень. Однак є частина дослідників, які вважають, що дослідження в галузі дизайну специфічні, оскільки вони: (1) фокусуються як на дисципліні дизайну, так і на практиці дизайну одночасно; (2) синтезують знання з багатьох джерел, але також генерують знання самі по собі, (3) будують власне розуміння світу, інтерпретуючи явища в контексті дизайну та (4) створюють ментальні моделі, які відповідають як науковим дослідженням, так і суб'єктивним переживанням [5; 6; 8; 9].

З іншого боку, припущення, що дослідження дизайну є фундаментальним, суперечить як меті, так і характеру фундаментальних досліджень. Широко визнано, що єдиною метою фундаментальних досліджень є просування знань. Вони дуже рідко дають гарантію короткострокової практичної вигоди. Зазвичай фундаментальні дослідження мають монодисциплінарний характер. Фундаменталізм передбачає, що дослідження дизайну мають бути такими, щоб мати можливість генерувати досить глибокі та надійні знання про явища та принципи дизайну. З огляду на ці цілі багато дослідників дизайну відкидають фундаменталізм і вважають, що немає сенсу використовувати термін «фундаментальні дослідження» в контексті дизайну.

Інші експерти вважають, що цілі та підходи проектних досліджень ближчі до прикладних, ніж до фундаментальних досліджень. Це узгоджується з тим, що промисловість розглядає дизайн як частину інженерії, яка, своєю чергою, відома як конкретний прояв прикладних досліджень. Інші аргументи полягають у тому, що дослідницька діяльність, пов'язана з інженерним проектуванням, схожа на прикладні дослідження, і особливості прикладних досліджень краще характеризують проектні дослідження, ніж фундаментальні дослідження. Прикладні дослідження дійсно тісно пов'язані з інженерією та

технологіями і зазвичай регулюються вимогами фінансуючих агентств. Прикладні дослідження збирають і конструюють знання з метою вирішення конкретних практичних проблем суспільства та отримання короткострокових практичних вигод. Межі прикладних досліджень дещо розпливчасті та часто поєднуються з межами оригінальних технологій та розробок ноу-хау.

Проблема в тому, що це спільні риси прикладних досліджень не пояснюють методологічні підходи проектних досліджень. Крім того, дизайн - це набагато ширша категорія, ніж те, на що вказує інженерне проектування. У більш широкому значенні дизайн спрямований від мистецтва до планування систем, і в цьому контексті навіть актуальність прикладних досліджень може бути поставлена під сумнів.

У наш час продукти та виробничі технології займають особливе становище і відіграють іншу роль, ніж будь-коли раніше. Основна професійна та соціальна проблема більше не у розвитку технологій, а в їх правильному виборі та використанні. Ця аргументація досить сильна в галузі промислового проектування, яка спрямована на досягнення оптимального використання наявних і нових технологій з метою підвищення якості обслуговування клієнтів, соціального благополуччя, стійкості та конкурентоспроможності. Сучасні стратегії дизайну орієнтовані на людину, а глобальна реалізація продукту передбачає необхідність розроблення соціально чутливих технологій. У поєднанні з необхідністю скорочення часу передавання та використання наукових знань для вирішення соціальних та економічних проблем це тягне за собою інше мислення про природу дизайнерських досліджень. Необхідними є специфічні методологічні підходи до досліджень у галузі дизайну.

Варто враховувати, що знання у сфері дизайну специфічні (залежать від контексту) і мають бути інтегрованими (об'єднують різні сфери мистецтва, виробництва, соціальної психології тощо).

У сучасну епоху технології є засобом, який полегшує розробку продуктів, орієнтованих на людину, культуру, навколишнє середовище,

економіку та бізнес. Тому дослідження в галузі дизайну відіграють більш важливу роль як двигун передавання соціально чутливих знань між фундаментальними науками і виробництвом промислової продукції, а також як посередник у перетворенні результатів досліджень у дії з проектування.

Окремим напрямом є дослідження проблем підготовки майбутніх дизайнерів і викладачів дизайну. Тут важливими є аналіз історичних аспектів розвитку дизайн-освіти [4], вивчення кращих взірців закордонного досвіду сучасної системи підготовки майбутніх дизайнерів [2], розроблення та впровадження інноваційних освітніх технологій у підготовку дизайнерів і викладачів дизайну [1], вироблення методології дизайн-досліджень [3].

Ґрунтуючись на наведених вище міркуваннях, ми можемо зробити *висновок*, що наукові дослідження в сфері дизайну виробляють знання та засоби для проектування промислових продуктів, а останні формулюють мету та контекст дослідження. У цьому циклі фундаментальні дослідження залишаються єдиним джерелом базових знань, пов'язаних із природничими, гуманітарними, соціальними та інженерними науками, але дослідження дизайну синтезують і контекстуалізують навіть не пов'язані один з одним галузі знань прикладних наук для практики проектування. Крім того, дослідження в галузі дизайну розширюють наукові знання справжніми знаннями в галузі дизайну. У цьому процесі знання стають дедалі більш контекстуалізованими та інтегрованими, що є важливим для розвитку сфери дизайну.

Література

1. Бабчук Ю. М., Коломієць Д. І., Швець О. А. STEAM–освіта в підготовці до дизайнерської діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2017. № 49. С. 64-67.
2. Коломієць А. М., Швець О. А., Коломієць Д. І., Бабчук Ю. М. Методологічні підходи до організації дизайн-освіти (аналіз і використання німецького досвіду). *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. № 62. С. 265-274.

3. Коломієць Д. І., Швець О. А., Марущак О. В., Козак Т. С. Методологічні основи наукових досліджень у сфері дизайну: аналіз європейського досвіду. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2021. № 69. С. 100-106.
4. Швець О. А. Німецька дизайн-освіта: методологія, теорія, практика. Монографія. ВДПУ. 2022. 440 с.
5. Durling D. Discourses on research and the PhD in design. *Quality Assurance in Education*, 2002. 10(2): P.79–85.
6. Horváth, I. A treatise on order in engineering design research. *Research in Engineering Design*, 2004, 15(3). P.151-185.
7. Friedman K. Theory construction in design research: Criteria: Approaches, and methods, *Design Studies*, 2003, 24(6). P. 507-522.
8. Janjamlah T., Kaewlai P. Design Research Methodology: Knowledge Inquiry Through Constructive Design Research. *JARS – Journal of Achitectural planning Research and Studies*. 2020. 17(1). P.91-102.
9. Melles G., Woelfel C. Postgraduate Design Education in Germany: Motivations, Understandings and Experiences of Graduates and Enrolled Students in Master's and Doctoral Programmes. *The Design Journal*, 2014. 17(1): P.115–135.